

УДК 37.091.3:37.013

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.2\(6\).315723](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.2(6).315723)

Ліненко Олена Василівна,
методист Центру освітніх ініціатив
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
Одеса, Україна
e.oknen@gmail.com

Сасенко Людмила Іванівна,
кандидат історичних наук
завідувачка науково-педагогічної бібліотеки
КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти Одеської обласної ради»
<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>
Одеса, Україна
Saenko631@ukr.net

СТОРИНКИ ІСТОРІЇ ОДЕСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ : 1939-1950 РОКИ

Анотація. У статті окреслено основні напрями діяльності Одеського інституту вдосконалення вчителів (нині – КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради») від часу створення у вересні 1939-го року до сьогодні.

Ключові слова: історія, інститут, Одеса, удосконалення, кваліфікація, вчителі, курси, підвищення кваліфікації, директори, обласний відділ, народна освіта.

Постановка проблеми. 85-річний шлях Одеського інституту вдосконалення вчителів (нині – КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради») є важливою складовою минулого освіти Одещини. Осмислення історичних коренів, особливостей становлення та розвитку регіональної системи підвищення кваліфікації вчителів, ядром якої завжди був інститут вдосконалення вчителів, введення до наукового обігу нових документів та матеріалів про діяльність інституту складає підґрунтя збереженню надбань попередників. Першим дослідником історії інституту є Л. І. Фурсенко.

Вклад основного матеріалу. Ювілейні дати завжди спонукають до роздумів, до осмислення досвіду, досягнень, успіхів і звершень, а в даному випадку – до визначення значущості навчального закладу в розвитку професійної майстерності педагогів Одещини, системи освіти регіону в цілому.

Наявні архівні матеріали та доступна періодика дають змогу відслідкувати деякі віхи становлення й основні напрями діяльності Одеського інституту вдосконалення вчителів. Документа про створення Одеського інституту вдосконалення вчителів у фондах ДАОО віднайти не вдалося. Про те, що інститут дійсно створено, свідчить річний звіт Одеського обласного інституту підвищення кваліфікації вчителів за 1944-1945 навч.р. [1].

Варто зазначити, що відкриттю Одеського обласного інституту передував той факт, що Центральний інститут підвищення кваліфікації педагогів при Наркомосі УРСР (відкрито –1932-1933 рр.) не зміг задовольнити потреби всіх педагогічних працівників у підвищенні фахового рівня і був розроблений проєкт організації в Україні чотирьох інститутів удосконалення вчителів. Одеський обласний інститут удосконалення вчителів було створено у вересні 1939 року відповідно наказу Наркомосу (НКО) освіти УРСР від 21 лютого 1939 року № 1203 «Про організацію обласних інститутів удосконалення вчителів» (були організовані в Києві, Харкові, Дніпрі (Дніпропетровськ), Одесі, як додаток до наказу, було розроблено Положення про обласні інститути удосконалення вчителів УРСР, в якому чітко визначилися форми роботи інституту, навчально-методична база, структура та керівництво інституту, а також цілі і завдання навчальних закладів такого типу [2]. Відповідно до наказу НКО України № 512 від 9 лютого 1940 року інститути були створені в усіх областях України.

На основі вивчення архівних джерел встановлено, що першим директором новоутвореного закладу було призначено Івана Трохимовича Снісаренка/ З початком роботи інститут не мав свого приміщення і тимчасово містився у трьох класних кімнатах школи № 58 м. Одеса/ Було організовано кілька навчально-методичних кабінетів: педагогіки, початкової школи, мови та літератури, фізики та математики, хімії та біології, історії та географії, військово-культурної підготовки.

Використовуючи набутий досвід обласного шкільного методичного кабінету (1932-1939 рр.) вперше на обласному рівні 21 серпня 1940 р. в Одеській області було проведено науково методичну конференцію вчителів з питання «Основні принципи методики проведення письмових робіт». Крім того, інститут

розпочав розробляти навчальні плани підвищення кваліфікації вчителів різних спеціальностей. У 1941 році, вперше в Одеській області, були сплановані літні курси підвищення вчителів початкових класів, української мови, історії, географії, біології та хімії. З доповіддю на конференції виступив завідуючий кабінетом мов та літератур Олексій Дмитрович Щербина. Така організація методичної роботи задовольняла на той час органи освіти, вчителів, батьківську громадськість і була могутнім засобом підвищення продуктивності праці педагогічних працівників. Але робота літніх курсів була перервана війною[3].

Керівництво інститутом прийняла на себе Ніна Георгіївна Каушан, на плечі якої лягла важка робота по збереженню інституту. Склалися плани з евакуації інституту, але фактично він припинив свою діяльність з приходом в Одесу німецько-румунських окупантів. Під час окупації Одеси на території Трансністрії, куди увійшла Одеська область, заклад було закрито.

Після звільнення м. Одеси 12 квітня 1944 року директором Одеського інституту удосконалення вчителів знову призначено Івана Трохимовича Снісаренка. Зусилля місцевих органів державної влади в цей час були спрямовані на організацію підготовки до нового навчального року.

I.T. Снісаренко (1896-1966) директор ООІУВ, листопад 1939р.- червень 1941р.,

СШ № 58, вул. Тираспольська, 14 12 квітня 1944р. 6 березня 1944р

Список
сотрудников Одесского Института Удосконалення вчителів. 66

Ім'я і відомості	Рік народження	Партийні дані	Навчальні дані	Образова- ния	Класова належність	Спеціальність	Тема і кваліфікація	Тема і кваліфікація	Тема і кваліфікація	Мат. при- слали на роботу
Снісаренко Іван Трохимович	1896	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
Каушан Ніна Георгіївна	1904	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
Щербина Олексій Дмитрович	1877	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
Дубровський Ігорій Іосифович	1882	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
Щур Іван Георгійович	1893	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
Белов Володимир Іосифович	1904	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
Снісаренко Іван Трохимович	1896	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів

В експозиції виставкової зали «Розвиток освіти Одещини» зберігається документ про склад співробітників Одеського обласного інституту удосконалення вчителів станом на квітень 1944 року.

На плечі 10 педагогічних працівників інституту полягло суворе випробування – повоєнна відбудова освіти в регіоні.

Основним завданням було забезпечити заклади освіти педагогічними кадрами. Станом на 15 червня 1944 року в області було виявлено і поставлено на облік всіх

№	Ім'я	Рік народження	Партийні дані	Навчальні дані	Образова- ния	Класова належність	Спеціальність	Тема і кваліфікація	Тема і кваліфікація	Тема і кваліфікація	Мат. при- слали на роботу
5.	Сорока Іван Андрійович	1899	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
9.	Богданов Іосиф Іосифович	1888	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
10.	Жуковська Ніна Іванівна	1920	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
11.	Снісаренко Ніна Георгіївна	1904	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
12.	Кудряшова Марія Іосифівна	1904	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
13.	Павлова Ніна Іванівна	1904	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів
14.	Павлова Ніна Іванівна	1880	б/п	догр. вище	УЖО	педагог	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів	Ін-т удоско- рення вчителів

Директор Інституту удосконалення вчителів Іван Трохимович Снісаренко

тих, хто закінчив педагогічні навчальні заклади і працював не за фахом, а з липня всі вони були відряджені на педагогічну роботу. В цьому ж році для 400 таких вчителів і керівників шкіл, було проведено перші двотижневі курси підвищення кваліфікації, а в кожному районі – курси для вчителів початкових класів. Крім того, за програмою, розробленою інститутом удосконалення вчителів, проведено п'ятимісячні курси з підготовки вчителів 5-7-х класів. Рішенням виконкому обласної ради депутатів трудящих від жовтня 1945 року при інституті було створено творчу групу з вчителів та методистів м. Одеси для написання підручників.

До складу групи входили О. М. Яцемирська (СШ №3), Ю. А. Тітова (СШ №4), М. І. Андрійченко і В. Ф. Георгієва (НСШ №20), К.В. Долгова (СШ №30), А.Д. Бабчинська (СШ №71), П. І. Богуненко (СШ № 90), О.М. Афанасьєва (СШ №105), В. В. Вержбицька (СШ №113), М. С. Тодорова (Одеське педучилище) і Л. С. Мельничук (міськметодкабінет). Керував роботою творчої групи О. Д. Щербина.

Така ж активна, напружена і копітка робота проводилась в 1945 та 1946 роках. При інституті удосконалення працювали бригади щодо підготовки екзаменаційної документації для учнів 7 і 10-х класів шкіл області.

З 1946 року курси підвищення кваліфікації для вчителів в інституті працюють вже цілий рік. Крім цього, було проведено 27 семінарів для вчителів та керівників закладів освіти. В цей час заклад очолив Кирило Семенович Корнійчук. А з березня 1947 року його на посаді змінив Павло Логінович Фурман.

Важливим для педагогів області став 1947-1948 рік, коли була розпочата робота із впровадження єдиної системи підвищення кваліфікації вчителів і керівних кадрів народної освіти. («Положення про єдину систему підвищення кваліфікації вчителів та працівників відділів народної освіти УРСР», 1948, Міністерство освіти УРСР).

Єдина система впроваджувалася за допомогою районних педагогічних кабінетів та інституту вдосконалення вчителів. Лише з 1956 року районні методкабінети були ліквідовані і вся робота по підвищенню кваліфікації вчителів була повністю зосереджена в інституті вдосконалення вчителів.

У серпні 1953 року директором інституту призначено Федора Федоровича Волкова. Інститут отримав приміщення за адресою, вул Рішельєвська, 33

*Ф.Ф.Волков (1914-2000) –
директор ООІУВ 1953-1956 рр.*

*О.О. Морозов (1899-?) –
директор ООІУВ 1956-1959 рр.*

Наступний директор Олександр Олександрович Морозов (Заслужений вчитель УРСР 1951) зосередив свою роботу на методичній підтримці вчителів Одещини по навчально-виховній роботі. Під його керівництвом було видано збірник праць про роботу вчителів історії та географії, якій було узагальнено досвід навчально виховної роботи вчителів шкіл області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДАОО. – Ф. Р-4903.– Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 164.

Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів : 1939, 1999, 2009 ; інф.вид. / за заг.ред. Н. І. Клокар (2009). Київ. 336 с.

Фурсенко Л. І. (2004)Сторінками історії Одеського інституту удосконалення вчителів (2004). *Наша школа*. №3. С. 3

Фурсенко Л.І. (2019) Організатори освіти Одещини. Одеса/

Фотографії з фондів виставкової зали «Розвиток освіти Одещини» КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

REFERENCES

ДАОО. – F. R-4903.– Op. 1. – Spr. 25. – Ark. 164.

Kyivskiy oblasnyi instytut pisladyplomnoi osvity pedahohichnykh kadriv : 1939, 1999, 2009 ; inf.vyd. / za zah.red. N. I. Klokar (2009). Kyiv. 336 s.

Fursenko L. I. (2004)Storinkamy istorii Odeskoho instytutu udoskonalennia vchyteliv (2004). *Nasha shkola*. №3. S. 3

Fursenko L.I. (2019) Orhanizatory osvity Odeshchyny. Odesa/

Fotohrafiy z fondiv vystavkovoiv zaly «Rozvytok osvity Odeshchyny» KZVO «Odeska akademiia neperervnoi osvity Odeskoiv oblasnoiv rady»

Olena Linenko,

methodologist of the Center for Educational Initiatives
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine
e.oknen@gmail.com

Lyudmila Sayenko,

candidate of historical sciences
head of the scientific and pedagogical library
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odessa, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>
Saenko631@ukr.net

**PAGES OF THE HISTORY OF THE ODESSA REGIONAL ACADEMY OF IN-SERVICE
EDUCATION: 1939-1950**

Abstract. *The article outlines the main directions of the activities of the Odessa Institute for Teacher Improvement (now – Odessa Regional Academy of In-Service Education) from its establishment in September 1939 to the present.*

Keywords: *history, institute, Odessa, improvement, qualification, teachers, courses, professional development, directors, regional department, public education.*

Дата надходження до редакції 23.04.2024

© Ліненко О. В., Саєнко Л. І., 2024